

КОНСТРУЮВАННЯ ПРОЦЕДУРНИХ НОРМ ПРАВА У ЗАКОНАХ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ: ТЕХНІКО-ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ

Важливе значення для втілення у життя конституційних прав людини має закріплення при конструюванні законів дієвих правових механізмів їх реалізації. Одним з основних складових механізму реалізації норм права є процедурно-правовий механізм, який функціонує на основі процедурних норм права та інших правових засобів, способів, методів, принципів тощо. Нормативно-правова модель процедури, що формулюється у законі, зазвичай повинна передбачати: тип основних правових відносин; цільове призначення процедури; коло учасників, які беруть участь у процедурі; права, свободи і обов'язки відповідних учасників; акти поведінки, які можуть і/чи повинні здійснити учасники реалізації процедури; послідовність та форми здійснення актів поведінки учасників реалізації процедури; строки та місце здійснення окремих процедурних дій та процедури загалом; правові засоби, які забезпечують здійснення процедури; конкретні соціальні результати та ін.

Головні параметри формулювання належних нормативно-правових моделей процедури, які містяться у процедурних нормах права можна назвати такі: виникнення матеріальних і процедурних норм повинно бути синхронним; в ідеалі процедурні норми повинні бути тієї ж юридичної сили, що й матеріальні; матеріальні та процедурні норми зі змістовної точки зору повинні бути узгоджені; процедурні норми слід в разі можливості розміщати у тих самих нормативних актах, у яких містяться матеріальні норми, на реалізацію яких процедурні норми спрямовані; процедурні норми не повинні торкатися змістовного боку матеріальних норм, а тим більше суперечити їм; процедурні норми повинні бути правовими, конституційними, законними, демократичними, доступними, послідовними, визначеними, передбачуваними тощо; правова процедура повинна забезпечувати необхідну для досягнення правового результату ступінь деталізації і у той же час бути раціональною; процедурні норми не повинні бути бюрократичними; правові процедури повинні в разі можливості мати властивості багатоваріантності та диспозитивності; процедура потребує засобів забезпечення: юридичних, матеріальних, організаційних та ін.

Розглянемо деякі аспекти зазначеної проблематики. Ефективність реалізації законів зумовлюється ступенем повноти і визначеності норм права, у яких вони закріплені. Невизначеність та неповнота формулювання норм права, які закріплюють права і обов'язки людини і громадянина може призвести і нерідко призводить до зловживань з боку суб'єктів застосування норм права: зміст прав громадянина може інтерпретуватися ними обмежено, а зміст обов'язків – розширено, тобто у своїх власних чи інших інтересах. Неповнота і невизначеність прав людини і громадянина може виявитися у такому закріпленні за суб'єктами прав, які вони практично не зможуть реалізувати. У зв'язку із вищезазначеним, з метою формулювання повних і визначених юридичних конструкцій норм права, потрібно обов'язково закріплювати порядок реалізації матеріальних норм права, які не можуть бути втілені у життя без встановленої в законодавстві процедури їх реалізації.

Процедурні норми повинні бути доступними для суб'єктів їх реалізації. І тут важливе значення має закріплення оптимального ступеня конкретизації процедурних норм. Адже як недостатній ступінь регламентації чи взагалі її відсутність, так і зарегламентованість суспільних відносин можуть призвести до негативних наслідків: фактичної неможливості втілення у життя прав і свобод громадян, уповільнення роботи уповноважених органів державної влади та ін. Що стосується можливостей громадян при реалізації норм права, то слід прагнути переважно до застосування диспозитивного методу у регламентації їх поведінки, а що стосується органів державної влади – до переважного застосування імперативного методу.

Варто враховувати різницю у використанні прав суб'єктами приватного та публічного права. Для громадян та інших учасників відносин громадянського суспільства суб'єктивні права є способом виразу та охорони їх інтересів і вони використовують чи не використовують можливості, закладені у цих правах, у відповідності зі своїми інтересами. Особливість використання прав державними органами та посадовими особами у тому, що для досягнення поставленої перед ними у законі цілі вони зобов'язані використовувати надані їм права.

Неоднозначним є питання щодо доцільності використання відсилок у законах до норм у правових актах, які ще не прийняті. З одного боку, небажаними є відсилки до неприйнятих актів. Адже це унеможливорює чи утруднює застосування цих норм, оскільки призводить до неповноти закріплення норм права. З іншого боку, слід враховувати, що без правових підстав орган законодавчої влади та органи, які здійснюють підзаконну нормотворчість не мають права видати відповідні нормативні акти. Важливе значення для вирішення цієї проблеми конструювання законів має набути ефективна реалізація норми, сформульованої у ч. 8 ст. 90

Регламенту Верховної Ради України [1]. Щодо підзаконних актів, то оптимальним варіантом є визначення у законах чітких термінів прийняття підзаконних актів органами виконавчої влади на підставі і з метою реалізації закону, що здебільшого і робить законодавець, та їх своєчасна реалізація виконавчою владою. Актуальним є вирішення проблем меж функціонування органів влади. З одного боку, законодавцю слід дотримуватися меж нормотворчої конкретизації, не втручатися у сферу діяльності органів виконавчої влади. У той же час, не можна перетворювати бланкетну норму права, закріплену у законі у засіб делегування законодавчих повноважень парламентом іншим суб'єктам. В такому разі приписи підзаконних нормативних актів можуть вихолостити положення законів. Загалом, є потреба у формуванні загальносистемного підходу у сфері реалізації законодавчої техніки.

Література

1. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лют. 2010 р. № 1861-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 14-15, № 16-17. Ст. 133.

УДК 321:004(477)(043.2)

Древаль Ю.Д., д. держ. упр.,
Національний університет цивільного захисту України,
м. Харків, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ СВОБОДИ І БЕЗПЕКИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ПРАВОРОЗУМІННЯ

Проблематика співвідношення свободи і безпеки існувала споконвічно, як споконвічним було прагнення людини до якихось ніким не обмежених дій (свобода) та водночас намагання якимось чином обмежувати цю свободу (як правило, з міркувань забезпечення безпеки як для соціуму та держави, так і для окремої людини).

Співвідношення свободи і безпеки є історичною категорією, яке з часом видозмінювалося та навіть набувало якісно нових форм. Відомо, що уже в античні часи мислителі ставили питання щодо місця людини у сфері суспільних (державних) інтересів та забезпечення безпеки як загальноцивілізаційного феномену. Зокрема, Цицерон з-поміж багатьох проблем життєдіяльності на перше місце ставив якраз проблему безпеки. Широко відоме і платонівське розуміння безпеки, яке загалом зводилося до заходів щодо «попередження шкоди державі». Першим же філософом, який наприкінці XVII століття безпосередньо звернувся до зазначеної